

PODPORA A MĚŘENÍ WELL-BEINGU ŽÁKŮ NA DRUHÉM STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY

PROMOTION AND MEASUREMENT OF WELL-BEING OF PUPILS UPPER-PRIMARY SCHOOLS

Marek Bula¹

¹ Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Podpora well-beingu ve vzdělávání není v českém kontextu oblast, na kterou by byl tradičně kladen důraz (Janštová & Slezáčková, 2018), na což reaguje na příklad projekt Partnerství pro vzdělávání 2030+. Cílem tohoto příspěvku je charakterizovat realizaci a měření úspěšných na důkazech založených preventivních programů na podporu well-beingu na základních školách a tím přispět k tvorbě jejich aplikačního rámce v ČR.

Klíčová slova: *well-being, vzdělávací výsledky, adolescenti, preventivní programy*

Abstract

Promotion of well-being in education has not yet been emphasised in the Czech context (Janštová & Slezáčková, 2018). The aim of this paper is to characterise the implementation and measurement of successful foreign evidence-based prevention programmes for promoting well-being in primary schools and thus contribute to the development of their application framework in the Czech Republic.

Keywords: *well-being, adolescents, prevention programs, educational outcomes*

1 ÚVOD

Jedním z argumentů podpory well-beingu u žáků je zlepšení jejich vzdělávacích výsledků (Durlak, a kol., 2011). Na totéž v dubnu 2021 poukázala i Česká školní inspekce v sekundární analýze dat z šetření PISA 2018, ve které ukazuje přímou úměru mezi well-beingem žáků a jejich čtenářskou gramotností.

2 TEORIE

Well-being je v současnosti široce používaný pojem, který má své kořeny již v roce 1946 (Constitution of the World Health Organization, 1946). Nicméně význam pojmu well-being se v odborné literatuře liší. Jeden z nejvíce propracovaných konceptů je v kontextu pozitivní psychologie (Seligman, 2011), která well-being dělí na pět komponent: pozitivní emoce; angažovanost; pozitivní mezilidské vztahy; smysluplnost; úspěch. Well-being se stává důležitým faktorem ve vzdělávacích cílech, to dokládá i zvýšený zájem o toto téma ze strany vzdělavatelů či výzkumníků (Janštová & Slezáčková, 2018).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Příspěvek je založen na analýze výsledků přehledové studie (Mareš, 2013), jejímž prvním krokem bylo vyhledání vědeckých článků z databáze Web of Science na základě klíčových slov: „school, adolescence, well-being“ a „adolescence, prevention, well-being“. Klíčová slova byla vybrána na základě cílové věkové kategorie dětí, tématu well-being, školním prostředím a formátu podpory skrze preventivní programy. V studii bylo takto vybráno 1211 článků. Následovalo ruční dvoufázové třídění dle zadaných kritérií, ze kterého bylo získáno 22 článků.

České pedagogické bádání se tématu na důkazech založené podpory well-beingu u žáků na základní škole věnuje pouze okrajově (Janštová & Slezáčková, 2018), a proto si příspěvek klade otázku: Jaká je charakteristika realizace zkoumaných programů a jak byla měřena jejich efektivita? V člancích byl analyzován design měření efektivity programů, použité měřicí nástroje, délka realizace preventivního program, jeho předání a počet respondentů.

4 VÝSLEDKY

Ze studie vyplývá, že programy jsou převážně implementovány učiteli testovaných žáků nikoliv externisty. Tito učitelé prošli školením a v několika případech jim byla poskytnuta supervize. Ověřované zahraniční programy trvaly v rozmezí 2 dnů až 5 let, přičemž medián byl 5 měsíců. Zkoumané studie pracovaly s různě velkými skupinami. Nejmenší vzorek byl 71 dětí, největší 10678 dětí ($M(547,5)$, $SD(2339,4)$). Ověření účinnosti programu nejčastěji probíhalo skrze kvantitativní experiment s kontrolní skupinou s pre-testem a dvěma post-testy. Pro kvalitní ověření účinnosti tohoto typu programu v českém prostředí by mohlo být dobré inspirovat se těmito zjištěními a nastavit podobný model měření.

Žádné dvě studie nepoužily stejný měřicí nástroj. Většina studií nepoužívala k vyhodnocení efektivity programu měřicí nástroj, který by odpovídal pojetí well-beingu, na kterém byl program vybudován. Lze tedy usuzovat na určitou nesystematičnost, nemožnost replikace měření a především nemožnost porovnání efektivity jednotlivých programů mezi sebou.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Jak podporovat well-being ve školách je jednou z důležitých otázek, které před námi stojí. Tento příspěvek přináší vhled do realizace a měření na důkazech založených programů na podporu well-beingu žáků na druhém stupni základních škol. Zajímavé je, že nebyla nalezena žádná meta analýza studií zaměřených na měření efektivity hledaného typu programů. Nicméně, například pro podobně stavěné preventivní programy na rozvoj Social and Emotional Learning (SEL) ve školách již existuje řada meta analýz, přičemž nejnovější z těchto meta analýz shrnuje výsledky za posledních 50 let (Corcoran & kol., 2018). Navíc v této meta studii analyzované programy na podporu rozvoje SEL ve školách mají podobný charakter předávání a velmi podobný experimentální design pro měření efektivity jako zde zkoumané preventivní programy. Tuto skutečnost můžeme přisuzovat neexistenci jednotného kurikula pro podporu well-beingu žáků na školách a zároveň existenci několika různých definic well-beingu.

6 LITERATURA

American Journal of Public Health and the Nations Health, (1946). Constitution of the World Health Organization. 36(11), 1315–1323.

- Corcoran, R. P., Cheung, A. C. K., A Elizabeth Kim, A. E. & Chen Xie, C. (2018). Effective universal school-based social and emotional learning programs for improving academic achievement: A systematic review and meta-analysis of 50 years of research, *Educational Research Review*, 25, 56–72.
- Durlak, J., Weissberg, R., Dymnicki, A., Taylor, R. & Schellinger, K. (2011). The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. *Child development*, 82(1), 405–432.
- Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická Orientace*, 23(4), 427–454.
- Janštová, E., & Slezáčková, A. (2018). Pozitivní edukace: inspirace pro zlepšení kvality vzdělávání. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání*, 8 (3), 7–24.
- Seligman, M. (2011). *Flourish*. Free Press

PODĚKOVÁNÍ

Výzkum je financován v rámci projektu MUNI/A/1397/2021, *Aktuální výzvy v profesi učitele 21.století*.